

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ЛОКАЛІЗАЦІЇ ЯК ВЕКТОР ОНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІНГВІСТІВ

INTERDISCIPLINARY PROBLEMS OF FORMING THE READINESS OF FUTURE TRANSLATORS FOR LOCALIZATION AS A VECTOR OF UPDATE OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF LINGUISTS

Висвітлено міждисциплінарність проблеми формування готовності майбутніх перекладачів до локалізації в умовах цифровізації й глобалізаційних реновацій як вектору методичної трансформації професійної підготовки лінгвістів у педагогічних ЗВО. З'ясовано, що у зв'язку з глобалізацією й трансформацією каналів комунікації відбувається активне зростання обсягів перекладацького ринку, яке призводить до збільшення потреби в кваліфікованих спеціалістах та підвищення продуктивності їх праці. Тоді як виникнення транснаціональних компаній зумовлює необхідність локалізації значних інформаційних масивів для забезпечення подальшого розвитку та бізнесового зростання. Нині відбувається оновлення професійних функцій перекладачів й трансформуються концептуальні засади професійної перекладацької діяльності в нових сферах, зокрема й локалізації. Професійно-перекладацька діяльність під час локалізації інформаційних масивів спрямована на створення певного текстового продукту у письмовій чи усній формі, за інформативну точність якого перекладач несе повну відповідальність. З огляду на глобальну функцію (метафункцію) перекладацької діяльності: міжмовну та міжкультурну (інтерлінгвокультурну), виявлено, що міждисциплінарність готовності майбутніх перекладачів до локалізації відбивається в низці приватних функцій згаданого феномену. Вивчення поліфункціональності професійної діяльності перекладачів у процесі здійснення локалізації дало змогу підсумувати, що провідну роль у проектуванні дидактичної системи, яка відповідає вимогам сучасної моделі їх професійної діяльності, повинні виконувати інтегративний та міжкультурний (культурологічний) підходи. Здійснено припущення згідно якого, міждисциплінарною підставою для об'єднання всіх елементів процесу професійної підготовки майбутніх перекладачів у дидактичну інтегровану оновлену систему стає актуальна, в умовах глобалізації й цифровізації перекладацької діяльності й вищої освіти, мета: формування готовності студентів до висококваліфікованої, соціально й соціокультурно маркованої локалізації інформаційних масивів. Така глобальна мета визначає сутнісні характеристики та зміст авторської проектованої системи: відповідність професійної підготовки майбутніх перекладачів сучасним та перспективним вимогам до такого аспекту професійної діяльності як здатність студентів локалізувати інформаційні матеріали.

Ключові слова: готовність до локалізації, майбутні перекладачі, професійна підготовка, міждисциплінарність, цифровізація, інноватизація, оновлення, реновація.

The interdisciplinary nature of the problem of forming the readiness of future translators for localization in the conditions of digitization and globalization renovations as a vector of methodical transformation of professional training of linguists in pedagogical higher education institutions is highlighted. It was found that in connection with the globalization and transformation of communication channels, there is an active increase in the volume of the translation market, which leads to an increase in the need for qualified specialists and an increase in their productivity and business growth. Currently, the professional functions of translators are being updated and the conceptual foundations of professional translation activity are being transformed in new areas, including localization. Professional translation activity during the localization of information arrays is aimed at creating a certain text product in written or oral form, for the informative accuracy of which the translator bears full responsibility. Considering the global function (metafunction) of translation activity: interlinguistic and intercultural (interlinguistic), it was found that the interdisciplinary nature of readiness of future translators for localization is reflected in a number of private functions of the mentioned phenomenon. The study of the multi-functionality of the professional activities of translators in the process of localization made it possible to conclude that the leading role in the design of a didactic system that meets the requirements of the modern model of their professional activities should be played by integrative and intercultural (cultural) approaches. The assumption was made that the interdisciplinary basis for combining all elements of the process of professional training of future translators into a didactic integrated updated system becomes relevant, in the conditions of globalization and digitalization of translation activity and higher education, the goal: forming students' readiness for highly qualified, socially and socioculturally marked localization information arrays. Such a global goal determines the essential characteristics and content of the author's designed system: compliance of the professional training of future translators with modern and promising requirements for such an aspect of professional activity as the ability of students to localize information materials.

Key words: readiness for localization, future translators, professional training, interdisciplinarity, digitalization, innovation, renewal, renovation.

УДК 378.672;569/79
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.1.34>

Головацька Ю.Б.,
доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Постановка проблеми у загальному вигляді.
У сучасних реаліях якісна освіта є потужним драйвером суспільного, наукового, культурного та технологічного зростання. У свою чергу, поступова

трансформація традиційного суспільства в інформаційне, розвиток науки і техніки, процеси глобалізації висувають дедалі вищі вимоги до освіти загалом і, зокрема, у вищій школі. Л. Макаренко та

А. Певсе [6, с. 141] справедливо зазначають, що «оптимізація та автоматизація трудового процесу є одними з найважливіших факторів, які визначають рівень світового прогресу та якість виконаної роботи». Перекладацька галузь як ніколи зазнає тиску таких змін: розширення міжнародних зв'язків, зростання обсягів перекладацького ринку призводять до збільшення потреби в кваліфікованих спеціалістах та підвищення продуктивності їх праці, виникнення транснаціональних компаній зумовлює необхідність локалізації значних інформаційних масивів для забезпечення подальшого розвитку та бізнесового зростання. Не варто забувати і про зростаючу роль інформаційно-комунікаційних технологій у перекладі, чому присвячено безліч праць сучасних вчених [7; 8; 9; 11 та ін.]. Таким чином, сьогодні підготовка лінгвістів-перекладачів передбачає пильну увагу не лише до відповідних мовних та культурних аспектів, а й до формування у студентів готовності до локалізації, необхідної для висококваліфікованого здійснення професійної діяльності.

Особливості процесів глобалізації та інтеграції в сучасному світі, збільшення інформаційних потоків, стрімке поширення нових технологій міжнародного інформаційного обміну, інтенсивний розвиток міжнародного співробітництва в різних сферах діяльності викликали лавиноподібне збільшення попиту на перекладацьку професію. Змінилися ціннісні орієнтири, культурно-політична роль перекладу й локалізації маркетингових продуктів у великих міжнародних підприємствах, у галузі наукомістких технологій, у виробництві масової культури, у засобах масової інформації. Зросли роль, значущість та відповідальність перекладача-професіонала, завдяки якому здійснюється спілкування між представниками різних культур в умовах тотальної глобалізації. Відтак трансформуються традиційні уявлення про перекладацьку діяльність, ускладнюється професійна модель перекладача.

Перекладач-професіонал як фахівець інтерлінгвокультурної комунікації стає не допоміжною, а центральною фігурою в забезпеченні міжнародного іміджу тієї чи іншої компанії. В описаних умовах перекладач – це не лише «зв'язковий» між різними мовами та культурами, а й перетворювач-локалізатор, відповідальний за передачу концептів, які можуть існувати в одній мові та бути відсутніми в іншій. Розширення сфер перекладацької діяльності, зростаюче ускладнення та диверсифікація вимог до локалізованого перекладу, націленість на розвиток професійної культури та компетентності спричинили зміну процесів формування та функціонування ринку перекладацької праці. Що своєю чергою висуває необхідність формування нових міждисциплінарних здатностей майбутніх перекладачів, як наприклад готовності до локалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що сучасні науковці звертають увагу на процес оновлення професійної підготовки майбутніх перекладачів, що зумовлено зміною ролі перекладача як учасника міжкультурного мовленнєвого спілкування в умовах інтернаціоналізації й глобалізації (А. Гуралюк [2]), розвитку транснаціональних компаній та співпраці країн (В. Mossop [7], М. Odacioglu [8], М. Orlando [9], О. Khyzhna, L. Makarenko [10] та ін.). В науковій літературі знаходимо окремі відомості про доцільність спрямування професійного навчання майбутніх лінгвістів-перекладачів у педагогічних ЗВО до розвитку вмінь студентів локалізувати іноземні тексти (С. Амеліна, Р. Тарасенко [1], Т. Дмитренко, А. Кучера та О. Стрельник [3], Н. Зінукова [4]). Така тенденція детермінована специфікою професійної діяльності перекладачів в умовах цифровізації [5]. Проте проблематика підготовки висококваліфікованих, компетентних майбутніх перекладачів перебуває на вістрі педагогічних розвідок, адже сфера перекладу постійно трансформується під впливом розвитку цифрових засобів автоматизації перекладу й глобалізаційних процесів, що відбуваються в усьому світі.

Тому метою статті визначено висвітлення міждисциплінарності проблеми формування готовності майбутніх перекладачів до локалізації в умовах цифровізації й глобалізаційних реновацій як вектору методичної трансформації професійної підготовки лінгвістів у педагогічних ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасного стану сфери професійної праці перекладачів, здійснений О. Корінською [5] демонструє, що транснаціональним корпораціям, які з'явилися в кінці ХХ століття в глобальному бізнесі, приватним спільним підприємствам потрібні компетентні перекладачі, які здатні до професійної діяльності в нових сферах, що не піддаються традиційній тематичній класифікації: міжнародна реклама, комп'ютерні технології, масова культура, нові засоби масової інформації. Численні публікації зарубіжних перекладознавців також свідчать про зміни в перекладацьких спеціалізаціях.

Відтак, нині відбувається оновлення професійних функцій перекладачів й трансформуються концептуальні засади професійної перекладацької діяльності в нових сферах, зокрема й локалізації. В умовах цифровізації людського життя, професійний переклад, будучи особливою мовленнєвою діяльністю, є поліфункціональним видом міжмовної та міжкультурної комунікації та полягає в осмисленні та передачі змісту тексту, створеного мовою однієї культури, шляхом його переформулювання мовою іншої культури.

Професійно-перекладацька діяльність під час локалізації інформаційних масивів спрямована на створення певного текстового продукту

у письмовій чи усній формі, за інформативну точність якого перекладач несе повну відповідальність. У такій своїй діяльності (як в усній, так і в письмовій формі) перекладач взаємодіє з представниками двох мов та культур у спільній для них сфері діяльності, ситуації, виконуючи роль міжкультурного посередника, транслятора чужих думок та форми їх вираження (в ідеалі), тим самим він ускладнює акт комунікації, беручи на себе функції одержувача-споживача і «виробника» (Н. Зінуква).

Така міждисциплінарність діяльності перекладачів у процесі здійснення локалізації дала змогу виявити складний рольовий репертуар окресленої професії, що спрямовує вищу школу до оновлення концептуальних засад професійної підготовки майбутніх перекладачів у ЗВО.

У процесі локалізації перекладач не обмежується ролями споживача, посередника та виробника. Він виконує й такі ролі, як роль «практичного психолога» – перекладач коригує свою мовну поведінку, враховуючи міжособистісні стосунки, психологічний стан та психологічні реакції учасників міжкультурного локалізованого спілкування; роль «організатора» – перекладач організує умови для своєї роботи та міжкультурне спілкування, пристосовується до умов та виду перекладу; роль «дослідника» – перекладач збирає інформацію з тематики перекладу та проводить попередні термінологічні дослідження (опитування фахівців, підбір та вивчення необхідної літератури, зіставлення термінологічних систем); роль «інтерпретатора, перетворювача, адаптатора концептосфери чужої культури» – перекладач адаптує текст повідомлення для розуміння його представниками іншої культури; роль коректора – перекладач коригує свій текст, відстежуючи реакцію слухачів; роль «редактора» – перекладач письмово редагує та ін.

Адаптуючи напрацювання С. Амеліної та Р. Тарасенко до аналізованої проблеми, котрі під час дослідження функціональної структури перекладацької діяльності виявили глобальну функцію (метафункцію) перекладацької діяльності: міжмовну та міжкультурну (інтерлінгвокультурну), припускаємо, що міждисциплінарність готовності майбутніх перекладачів до локалізації відбивається в низці приватних функцій згаданого феномену, серед яких:

- *інформаційно-аналітична*, що забезпечує інформаційну основу міжкультурної комунікації й спирається на два види знань, що використовуються перекладачем і визначаються А. Гуралюком як епістемічні, що зберігаються в довгостроковій пам'яті та евристичні (здатність добувати нову інформацію) [2];

- *герменевтична* (зміна різних видів розуміння), що забезпечує розуміння змісту

сприйманого тексту як предмета культури, який встановлює «адекватність взаєморозуміння». Цю основну функцію становлять такі операції:

- а) інтерпретація смислова (розшифровка сенсу) – базисна операція, спрямована на тлумачення комунікативного акта (семіотичної системи взагалі);

- б) виявлення формальної та смислової інформації (визначення доданків сенсу);

- в) інтерпретація мовна (сприйняття, інтерпретація значень, що реалізуються в контексті);

- г) інтерпретація метамовна (передача інформації про лексичний код, пояснення специфічних мовних явищ);

- д) інтерпретація соціокультурна (усвідомлення та пояснення культурологічних понять, національних реалій); Г

- е) інтерпретація соціопсихологічна (пояснення ситуації, психологічних станів та поведінкових особливостей комунікантів, які представляють різні культури);

- є) інтерпретація соціоетична (пояснення та дотримання норм спілкування, властивих двом культурам);

- *мовленнєва прогностична*, спрямована на прогнозування мовної поведінки комунікантів, на прогнозування сенсу і структури локалізованого повідомлення;

- *міжкультурно-посередницька*, що реалізує звернення до конкретного адресата висловлювання, і включає такі операції як:

- а) зіставлення – встановлення міжкультурних зв'язків та відмінностей;

- б) адаптування – забезпечення подолання міжкультурних відмінностей;

- *конструктивно-перетворювальна*, що забезпечує структурування (створення) тексту локалізованого перекладу; окреслена функція відбивається в низці операцій:

- а) лінгвістична, що відображає нормативний характер володіння мовою (створення мовного твору, що відповідає мовним нормам, володіння всіма видами трансформації тексту, граматичних та лінгвістичних конструкцій);

- б) лінгвокреативна – ретранслює евристичний характер процесів сприйняття та породження висловлювань;

- в) трансформаційна, що забезпечує міжмовну та внутрішньомовну трансформації (пошук оптимального варіанту);

- г) типологічна (встановлення структурно-текстових та жанрових відповідностей);

- *організаційно-адаптивна* функція забезпечує організацію роботи та пристосування до умов та виду перекладу й передбачає здійснення таких професійних перекладацьких операцій, необхідних для фахової локалізації маркетингових продуктів, як-от:

а) методична – сприяє виробленню студентами системи індивідуальних взаємопов'язаних прийомів та методів роботи з інформацією;

б) лексикографічна – реалізується при користуванні словниками та складанні індивідуальних тематичних глосаріїв;

в) технологічна – забезпечує обробку, запис вихідного тексту та оформлення перекладу;

- *міжособистісно-комунікативна* («внутрішньомовна та внутрішньокультурна») – зумовлює успішність професійного спілкування та є базисом для створення атмосфери узгодженої діяльності та співробітництва між учасниками комунікації під час здійснення локалізації та ін.

Вивчення поліфункціональності професійної діяльності перекладачів у процесі здійснення локалізації дало змогу підсумувати, що провідну роль у проектуванні дидактичної системи, яка відповідає вимогам сучасної моделі їх професійної діяльності, повинні виконувати інтегративний та міжкультурний (культурологічний) підходи. Такі припущення дозволили виявити міждисциплінарні підвалини для об'єднання лінгвістичних дисциплін у міждисциплінарний блок, інтегрування їх цілей і завдань задля формування готовності майбутніх перекладачів до локалізації.

Висновки. Міждисциплінарною підставою для об'єднання всіх елементів процесу професійної підготовки майбутніх перекладачів у дидактичну інтегровану оновлену систему стає актуальна, в умовах глобалізації й цифровізації перекладацької діяльності й вищої освіти, мета: формування готовності студентів до висококваліфікованої, соціально й соціокультурно маркованої локалізації інформаційних масивів. Така глобальна мета визначає сутнісні характеристики та зміст авторської проекрованої системи: відповідність професійної підготовки майбутніх перекладачів сучасним та перспективним вимогам до такого аспекту професійної діяльності як здатність студентів локалізувати інформаційні матеріали.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у доведенні того факту, що міждисциплінарна дидактична система формування готовності майбутніх перекладачів до локалізації повинна вибудовуватись на базі методологічного, загальнонаукового, гносеологічного, соціального й міждисциплінарного взаємозв'язку сукупності мовних дисциплін. Соціальні підвалини такої системи виражатимуться у потребі професіоналізації базової мовної освіти, наближенні її до вимог сучасного суспільства щодо перекладацької професії, апелюючи до її основних функцій. Загальнонаукові підвалини виражатимуться в координації її понятійно-категоріального тезаурусу,

гносеологічні – в цілісному уявленні про взаємодію лінгвістичних, соціолінгвістичних, культурологічних та психологічних знань у структурі досліджуваної готовності. Методологічні засади відображатимуть чотири рівні (філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий, технологічний) знання про процес формування готовності майбутніх перекладачів до локалізації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Амеліна С. М., Тарасенко Р. О. Особливості формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів в аспекті підготовки до здійснення процесів локалізації програмних продуктів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. № 3. Том 53. С. 49-60.
2. Гуралюк А. Г. Цифровізація як умова розвитку системи освіти. Тенденція розвитку вищої освіти. Серія: Педагогічні науки. 2021. Вип.13 (169). С. 3–8.
3. Дмитренко Т. В., Кучера А. М., Стрельник О. О. Соціокультурні детермінанти формування особистості філолога: лінгводидактичний аспект. *Наукові записки : збірник наукових статей*. 2021. Випуск CLI (151). С. 46–54.
4. Зінукова Н. В. Професійна підготовка перекладачів у сучасних умовах: вимоги ринку перекладацьких послуг. *Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2014. № 2 (8). С. 42–47.
5. Корінська О. О. Підготовка майбутніх перекладачів в умовах цифровізації. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. № 1(349) Ч.1). С. 39–47.
6. Макаренко Л. Л., Певсе А. А. Дидактичний потенціал цифрових технологій у системі професійної підготовці фахівців філологічного профілю. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. Випуск 88. С. 140-147.
7. Mossop B. *Revising and Editing for Translators (Translation Practices Explained)*, 3rd edition. Routledge, 2014, 255 p.
8. Odacioglu M. C. From Interdisciplinarity to Transdisciplinarity in Translation Studies in the Context of Technological Tools & Localization Industry. *International Journal of Comparative Literature & Translation Studies*. 2015. Vol. 3 (3). P. 115–136.
9. Orlando M. *Training 21st Century Translators and Interpreters: At the Crossroads of Practice, Research and Pedagogy*. Berlin: Frank & Timme GmbH, 2016. 158 p.
10. Khyzhna O. P., Makarenko L. L. Information society: the challenges of the third millennium. Psychology and pedagogy in XXI century: methodological framework of the activities of psychologist and educator : collective monograph. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 147–159.
11. Lodge J.M., Kennedy G., Lockyer L. Digital learning environments, the science of learning and the relationship between the teacher and the learner. *Learning Under the Lens: Applying Findings from the Science of Learning to the Classroom*. 2020. № 4. P. 44–51.